

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки дошкільної та початкової освіти

ДИПЛОМНА РОБОТА

магістра
(освітній ступінь)

на тему:

**«РОЗВИТОК ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ
ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи ДО-21м
спеціальності 012 «Дошкільна освіта», ОС «магістр»
(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

Сливка Ольга Валеріївна
(прізвище та ініціали студента)

Керівник канд.філол.наук, доц. Курило О.Й.
(прізвище та ініціали)

Рецензент канд.пед.наук, доц. Ваколя З.М.
(прізвище та ініціали)

Мукачево – 2019р.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	9
1.1. Духовна культура як філософська і психолого-педагогічна проблема	9
1.2. Сутність і зміст духовної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти	22
РОЗДІЛ 2. МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ РОЗВИТКУ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ	33
2.1. Педагогічні умови розвитку духовної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у вищій школі	33
2.2. Модель розвитку духовної культури майбутніх вихователів	43
2.3. Хід експериментальної перевірки ефективності моделі розвитку духовної культури майбутніх вихователів ЗДО	57
ВИСНОВКИ	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	81
ДОДАТКИ	87

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю створення умов для духовно-морального виховання підростаючого покоління як одного з пріоритетних завдань розвитку сучасного українського суспільства. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді (2015) головною метою виховання визначає становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин. Воно сприяє єднанню українського народу, зміцненню соціально-економічних, духовних, культурних основ розвитку українського суспільства і держави.

В сучасних умовах проблема формування духовної культури майбутніх педагогів закладу дошкільної освіти набуває особливої актуальності, а ефективність її вирішення пов'язана з перетворенням навчально-виховного процесу вищої школи, який є найбільш динамічним фактором впливу на особистість майбутнього фахівця, забезпечує зв'язок отриманих студентами духовно-моральних знань, а також передбачає формування погляду на особистість вихованця як найвищу цінність.

У педагогічній науці виконано ряд досліджень, звернених до процесу розвитку духовної і моральної культур педагога в системі вищої професійної освіти. Для вивчення проблеми формування духовної культури майбутнього вихователя ЗДО ми звернулися до її філософського аспекту, а саме сутнісної природи особистості, а також її соціально-морального розвитку в структурі суспільних відносин, досліджуваного в роботах учених-філософів, таких як: В. Біблер, О. Дробницький, А. Здравомислов, З.Ільєнко, М.Каган, В.Межуєв та ін.

В рамках нашого дослідження приділено особливу увагу обґрунтуванню загальних закономірностей професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО (Г. Беленька, А.Богущ, Н.Гавриш, Т.Жаровцева,

Л.Зданевич, Н. Лисенко, Л.Лохвицька, О.Пехота, З. Плохій, А. Харківська та ін.), а також окремим аспектам духовно-моральної культури майбутніх педагогів (І. Бех, М. Боришевський, О. Вишневський, О. Дубасенюк, І. Зязюн, Т. Комарова, О. Матвієнко, І. Мицишин, Г. Новікова, М. Стельмахович, В.Сухомлинський, К.Ушинський, М. Фіцула, Л. Хоружа, С. Яремчук, С. Ярмусь та ін.).

Звернення до праць Б. Ананьєва, Л. Виготського, В. Давидова, О. Леонтєва, Е. Помиткіна, С. Рубінштейна, які розкривають закономірності формування особистості, дозволили розглянути потенціал і реалізацію можливостей духовної культури.

Разом з тим, духовна культура майбутнього вихователя ЗДО, шляхи, засоби і психолого-педагогічні умови її формування як системи відносин, вивчена недостатньо. Реальний стан духовної культури в суспільстві, в першу чергу, студентської молоді, нажаль, можна визначити як глибоку кризу, яку філософи пов'язують з деформацією загальнолюдських цінностей і модифікацією комунікативного поля між традиційними локальними культурами.

Проведений нами аналіз стану розробленості проблеми в сучасній теорії і практиці дозволив виявити об'єктивно існуючі протиріччя, які призводять до виникнення несформованості такого важливого показника професіоналізму майбутнього вихователя ЗДО як духовна культура:

- на соціально-педагогічному рівні - між соціальним замовленням на підготовку педагогів ЗДО, здатних взяти на себе відповідальність за духовно-моральне, громадянське виховання дитини, і посиленням в студентському середовищі світоглядної та моральної кризи, відчуженням багатьох студентів від культурно-історичного минулого, руйнуванням привабливості моральних ідеалів;

- на дидактико-технологічному рівні - між об'єктивною важливістю проблеми розробки формування духовної культури майбутнього вихователя і недостатньою кількістю науково-методичних розробок як у педагогічній

теорії, так і у практиці підготовки фахівця даного профілю у закладах вищої освіти;

- на організаційному рівні – між досить низьким рівнем духовної культури майбутнього педагога ЗДО та недостатнім рівнем організації набуття студентами духовно-морального досвіду в ході професійно-педагогічної підготовки у закладі вищої освіти.

На основі аналізу актуальної проблеми, її практичної і наукової значущості, наявних протиріч, а також у зв'язку з недостатньою розробленістю в теоретичному і практичному аспектах, нами обрана **тема дослідження**: «Розвиток духовної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти».

Об'єкт дослідження: фахова підготовка майбутніх вихователів у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження: процес розвитку духовної культури майбутніх вихователів ЗДО.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати і експериментально перевірити модель розвитку духовної культури майбутніх вихователів ЗДО у закладах вищої освіти.

Відповідно до мети дослідження визначено такі **завдання**:

1. На основі аналізу філософської та психолого-педагогічної літератури обґрунтувати поняття «духовна культура».

2. Розкрити сутність і зміст духовної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

3. Визначити педагогічні умови розвитку духовної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у вищій школі.

4. Розробити та перевірити ефективність моделі розвитку духовної культури майбутніх вихователів ЗДО в умовах закладів вищої освіти.

Методи дослідження: теоретичні (історіографічний, системно-термінологічний, порівняльний аналіз, метод педагогічного узагальнення та систематизація, моделювання та ін.); емпіричні (спостереження, анкетування,

інтерв'ювання, бесіда, тестування, узагальнення досвіду, контент-аналіз, педагогічний експеримент та ін.).

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці моделі розвитку духовної культури майбутніх вихователів ЗДО. Матеріали дослідження можуть бути використані студентами та викладачами, а також вихователями ЗДО як у навчальній, так і у практичній діяльності.

База педагогічного дослідження: НВК «Загальноосвітня школа I-III ступенів - дошкільний початковий заклад» «Гармонія».

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати магістерської роботи представлено на III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів», 16-17 травня 2019 р., МДУ, Мукачево.

Публікація. Розвиток духовної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Структура магістерської роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

Отримані в ході дослідження проблеми розвитку духовної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти результати дозволили зробити наступні висновки:

1. Аналіз наукової літератури показав, що одним із важливих завдань педагогічної науки є розвиток духовно-моральної особистості, починаючи з перших років життя. Духовність є вищим рівнем розвитку особистості, на якому основними мотиваційно-смысловими регуляторами її життєдіяльності є вищі людські цінності. Відповідно, процес підготовки вихователів закладів дошкільної освіти має здійснюватися з опорою на концепцію розвитку духовної культури.

Сучасна філософія визначає духовну культуру як частину загальної системи культури, що включає діяльність і її продукти. Вона включає пізнання, моральність, виховання, освіту, право, філософію, етику, естетику, науку, мистецтво, літературу, міфологію, релігію; характеризує внутрішнє багатство свідомості, ступінь розвиненості самої людини, формує особистість, її світогляд, погляди, установки, ціннісні орієнтації.

На основі аналізу психолого-педагогічних та філософських джерел ми розглядаємо духовну культуру як частину професійної культури педагога, інтегруючи історико-культурний духовно-моральний досвід і регулюючи сферу педагогічної взаємодії між викладачем і студентом. Отже, духовна культура майбутнього вихователя – це цілісне інтегральне новоутворення особистості, що включає ціннісні орієнтації, систему духовно-моральних знань, умінь і моральної поведінки, що відображають рівень його загальної професійної культури і здатність здійснювати ефективну педагогічну діяльність в умовах ЗДО на основі концепції дошкільного виховання. Виділяючи духовну культуру в структурі професійної культури, ми в своєму дослідженні визначили механізм їх взаємозв'язку, співвідношення, а також процес інтеграції.

2. Формування духовної культури майбутнього педагога пов'язано з формуванням культури свідомості (набуття знань, умінь, навичок) і самосвідомості. Вона включає формування ціннісних орієнтацій студентів на професію «педагог», глибоке усвідомлення ролі своєї майбутньої професійної діяльності - вихователь ЗДО. Духовна культура педагога розкривається через його вчинки, поведінку, взаємини, комунікації. Про рівень сформованості його культури можна судити з його вчинків і здійснюваної діяльності. Особливістю педагогічної діяльності є цілеспрямованість дій педагога на становлення особистості вихованця. Відомо, що елементарною складовою поведінки особистості студента є його дії по відношенню до однокурсників, викладачів, тобто одиничний акт його майбутньої професійно значущої діяльності. Дослідження показало, що процес розвитку духовної культури майбутнього вихователя в умовах вищої школи повинен здійснюватися з урахуванням індивідуальних особливостей студентів та за умови створення професійного соціокультурного середовища.

В ході дослідження нами були виявлені і охарактеризовані рівні розвитку духовної культури майбутніх вихователів ЗДО: інтуїтивний (низький), репродуктивний (середній), професійний (високий).

3. В процесі дослідження нами були визначені педагогічні умови, які забезпечують ефективність процесу розвитку духовної культури майбутніх вихователів ЗДО: організаційно-управлінські, змістовно-технологічні, організаційно-педагогічні, духовно-моральні. Процес розвитку духовної культури майбутнього вихователя ЗДО буде ефективним, якщо:

- нові змістові константи духовної культури визначають і формують відповідне педагогічне середовище - співдружність педагогів, колег, однодумців у творчому, духовному вихованні молоді;

- духовний розвиток досягає змістовної повноти і стає актуальним для самого студента, коли поєднується з життям, реальними соціальними проблемами, які необхідно вирішувати на основі морального вибору;

- відносини педагога із студентами будуються як спільна творча діяльність; принцип педагогічного спілкування - не з своїми знаннями до студента, а із студентами - до науки і її глибин; навчання, освіта і самоосвіта базуються на особистій зацікавленості людини, її індивідуальних інтересах, здібностях;

- особливий вплив на формування духовної культури здійснює фон студентської групи, колективу, його творча атмосфера;

- духовна культура педагогів вищої школи, моральні норми, якими вони керуються у своїй професійній діяльності і житті, їхнє ставлення до своєї педагогічної праці, до студентів, колег – все це має першочергове значення для формування духовної культури майбутніх вихователів ЗДО. Ніякі виховні програми не будуть ефективними, якщо педагог не є головним прикладом духовно-моральної та громадянської особистісної поведінки;

- виховання, будучи цілісною педагогічною системою, виступає інтегративною духовно-моральною функцією педагогічної діяльності.

4. Розроблена модель розвитку духовної культури майбутніх вихователів ЗДО, побудована на основі єдності і взаємозв'язку модулів (ціннісно-світоглядного, змістовно-технологічного, креативно-творчого, критеріально-оцінного), виявилася ефективною. Отримані результати в дослідно-експериментальній роботі в контрольній і експериментальній групах на початку експерименту показали, що високий (професійний) рівень духовної культури спостерігався у 7% студентів ЕГ, а в контрольній групі, відповідно, 10,5%. Однак, після дослідження, у ЕГ високий (професійний) рівень спостерігається вже у 45% студентів, а у КГ - у 26% студентів.

Таким чином, проведене дослідження підтвердило, що ефективність процесу розвитку духовної культури майбутніх вихователів ЗДО буде значно вищою, якщо у ЗВО будуть створені необхідні педагогічні умови, що забезпечують поетапну, послідовну, цілеспрямовану реалізацію професійно зорієнтованих і психолого-педагогічних технологій на основі використання активних методів з особистісно-орієнтованою і духовно-моральною

спрямованістю з урахуванням індивідуальних потреб, інтересів, нахилів та здібностей особистості студента, його можливостей, а також вимог сучасної дошкільної освіти.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>